

УДК: 502.7(575.2)

DOI 10.33514/1694-7851-2024-3/1-93-98

Ниязова Н.Д.

ага окутуучу

И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университети

Бишкек ш.

ferikyz@mail.ru

Турдалиева А. Ж.

студент

И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университети

Бишкек ш.

Ajgerimturdaliev603@gmail.com

ТАШТАНДЫНЫН ЭКИНЧИ ЖАШООСУ (ТИРИЧИЛИК ТАШТАНДЫЛАРЫН КАЙРАДАН ИШТЕТҮҮ)

Аннотация: Бүгүнкү күндө ар бир адамды айлана-чөйрөнүн экологиясы тынчсыздандырууда. Көбүнчө адам күнөөлүү. Ал бир нече ондогон жылдардан кийин биздин башыбызга эмне болорун ойлобойт. Таштандыларды үйдөн алып чыгып, андан кийин эмне болорун ойлогон адамдар аз. Эл таштандыны көмүп же өрттөсө андан арылса болот деп эсептешет, бирок зыяндуу заттар топуракка, дарыя-көлдөргө кирип, ичкен сууну, күйгөндө дем алган абаны ууландырат. Таштандыларды чыгаруу маселеси чечилбестен кала берет. Азыртадан эле ал жаңы экологиялык кырсыктар менен коркутууда. Жогорку окуу жайында Экология предметинен ар түрдүү багытта окуган студенттердин өз алдынча жасаган иштеринен «Таштандынын экинчи жашоосу» аттуу темага көңүл буруу керек экендигин баса көрсөтөт.

Негизги сөздөр: айлана-чөйрө, экологиялык билим берүү, экологиялык тарбия, экология, экологиялык этика, туруктуу өнүгүү, аң-сезим, таштанды, кайра иштетүү, дисциплиналар аралык мамиле, коммуникативдик компетенттүүлүк, ишке ашыруу, окутуу, өз алдынча иш, методика, билим берүү, квалификация, жалпы билми берүүчү мектеп, маданият, окуучу, коом, концепция.

Ниязова Н. Д.

старший преподаватель

Кыргызский государственный университет имени И. Арабаева

г.Бишкек.

ferikyz@mail.ru

Турдалиева А. Ж.

студент

Кыргызский государственный университет имени И. Арабаева

г.Бишкек

Ajgerimturdaliev603@gmail.com

«ВТОРАЯ ЖИЗНЬ МУСОРА» (ПЕРЕРАБОТКА БЫТОВЫХ ОТХОДОВ)

Аннотация: сегодня всех волнует экология окружающей среды. Обычно виноват человек. Он не думает о том, что будет с нами через несколько десятилетий. Мало кто выносит мусор из дома и думает о том, что будет дальше. Люди верят, что можно избавиться от мусора, закопав его или сжег, но вредные вещества при сжигании попадают в почву, реки и озера, отравляют воду, которую они пьют, и воздух, которым они дышат. Вопрос утилизации отходов остается нерешенным. Это уже грозит новыми экологическими катастрофами. Подчеркивается, что необходимо обратить внимание на тему «Вторая жизнь мусора» из самостоятельных работ студентов, изучающих экологию по различным направлениям вуза.

Ключевые слова: окружающая среда, экологическое образование, экологическое образование, экология, экологическая этика, устойчивое развитие, осведомленность, отходы, переработка, междисциплинарный подход, коммуникативная компетентность, внедрение, обучение, самостоятельная работа, методика, предоставление знаний, квалификация, общеобразовательная школа, культура, студент, общество, концепция.

Niyazova N.D.

Senior Lecturer

Kyrgyz State Universit named after I. Arabaev

Bishkek c.

ferikyz@mail.ru

Turdalieva A.Zh.

student

Kyrgyz State Universit named after I. Arabaev

Bishkek c.

Ajgerimturdalieva603@gmail.com

SECOND LIFE OF WASTE (RECYCLING OF HOUSEHOLD WASTE)

Annotation: Today, everyone is concerned about the ecology of the environment. It's usually the person's fault. He does not think about what will happen to us in a few decades. Few people take the garbage out of the house and think about what happens next. People believe that they can get rid of garbage by burying it or burning it, but harmful substances enter the soil, rivers and lakes, poison the water they drink, and the air they breathe when burned. The issue of waste disposal remains unsolved. It is already threatening new environmental disasters. Emphasizes that it is necessary to pay attention to the theme "The second life of garbage" from the independent works of students studying ecology in various fields at the higher education institution.

Key words: environment, environmental education, environmental education, ecology, environmental ethics, sustainable development, awareness, waste, recycling, interdisciplinary approach, communicative competence, implementation, teaching, independent work, methodology, knowledge giving, qualification, general education school, culture, student, society, concept.

Дээрлик күн сайын биз желим бөтөлкөлөрдү, бир жолу колдонулуучу идиш-аяктарды, тамак-аш таңгактарын, ар кандай коробкаларды, эски фломастерлерди, гезиттерди, бөтөлкөлөрдүн капкактарын ж.б.у.с. ыргытабыз. Ал эми буларга канча убакыт керектелерин

ойлонбойбуз. калдыктар чирип кетээрин. Азыр экология жөнүндө, жалпы жыргалчылык үчүн таштандыны колдонуунун жаңы жолдору жөнүндө сөз кылуу мода болуп калды, анткени бул таштандылардын көбү жаңы колдонууга ээ болуп, оригиналдуу балдардын кол өнөрчүлүгүнө же кызыктуу оюнчуктарга негиз болуп колдонулушу мүмкүн. Бул тема түгөнгүс. Бизди курчап турган колодонулган нерселер үчүн сиз чексиз жаңы ролдорду ойлоп таба аласыз, бул байлыкта же жакырчылыкта эмес, аларга карата моралдык мамиледе. Эң негизгиси студенттерди өз алдынча аткарган жумуштан кубаныч сезимин сезүүгө үйрөтүү, кыйынчылыктарды жеңүүгө үйрөтүү жана жашаган жеринин экологиялык абалына жоопкерчиликти үйрөтүү мамиле кылуу.

"Ар бир бала кандайдыр бир деңгээлде гений, ал эми ар бир гений кандайдыр бир деңгээлде бала". Шопенгауэрдин бул атактуу цитаты тактоону талап кылат. Баланын генийи эмнеде? Жана бул табигый балалык гений кайдан көрүнөт? Генийдин негизги сапаты - нерселерди жана окуяларды кадимки жана жалпы таанылган маанисинен тышкары көрүү, пикирлерге жана терс пикирлерге каршы көрүү. Ар бир бала гений деген ушул мааниде. Бул үчүн студенттердин чыгармачылыгын көрсөтүүгө жана бекемдөөгө мүмкүнчүлүк берүү, аны урматтоону талап кылган өзгөчө көрүнүш катары таануу жетиштүү. Чыгармачылыгы бала кезинен таанылган бала өмүр бою өз алдынча, оригиналдуу ой жүгүртүүгө күч алат. Мугалимдин ышкысы эң пассивдүү балага да жугузууга жөндөмдүү. Аны кайталаганга аракет кылсын. Албетте, ал өз колу менен бир нерсе жасайт, ал өзүнүн элестетүүсүн иштетүүгө туура келет - бул калдыктардын ажырагыс касиети.

Бөтөлкөлөрдүн тыгындалары, пластик капкактар, эски калемдер, йогурт чөйчөктөрү жана ал тургай шире баштыктары кол өнөрчүлүктүн бардык түрлөрү үчүн сонун материалдар жана шаарлар үчүн буталар. Алардан күрөк жана кум калыптарын, кайыктарды, ал тургай, бүтүндөй сал жасоого болот.

Мындай материалдар менен иштөө студенттердин дизайн ишмердүүлүгүн өнүктүрүүгө өбөлгө түзөт. Ар кандай куралдардын жардамы менен алар ар кандай материалдардан тетиктерди иштеп чыгууну жана бириктирүүнү үйрөнүшөт, алардын касиеттерин үйрөнүшөт, бул алардын фантазиясынын жана техникалык жөндөмүнүн өнүгүшүнө өбөлгө түзөт. Ар кандай материалдар менен иштөө студенттердин курчап турган дүйнө жөнүндөгү билим чөйрөсүн кеңейтет.

Жогорку окуу жайында Экология предметинен ар түрдүү багытта окуган студенттердин өз алдынча жасаган иштеринен «Таштандынын экинчи жашоосу» (*тиричилик таштандыларын кайрадан иштетүү*) аттуу темада студенттердин тиричилик таштандыларын кайрадан иштетүүгө болоорун көрсөтүштү. И.Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин Манас таануу жана лингвистика институтунун БА-5-21, ФА-11-21 тайпалары жана Физика-математикалык билим берүү жана маалыматтык технологиялар факультетинин ФМО-И-15-21, ФМО-И-13-21 жана ФМО-Ф-11-21 тайпасынын студенттери таштандылардан ар түрдүү багыттарынан өз колдору менен жасаган иштери менен тааныштырышты.

Жалпы биология жана аны окутуунун технологиялары кафедрасынын башчысы, б.и.к., проф.м.а. Г.А.Шаршеналиеванын уюштуруусу менен “Студенттердин өз алдынча иштеринин көргөзмө-конференциясы” өттү. Ага И.Арабаев атындагы КМУнун окуу башкармалыгынын башчысы, т.и.к., доцент Равшан Акимович Зайниев; Биология жана химия факультетинин деканы, п.и.д., профессор Маматкан Жетимишович Чоров; Окуу-инспекциялык бөлүмдүн башчысы Кенже Сартбаевна Кыдыкова; Химия жана аны окутуунун

технологиясы кафедрасынын башчысы, х.и.д., профессор Абдураим Сатывалдиевич Сатывалдиев; Биоартүрдүүлүк кафедрасынын башчысы, б.и.к., доцент Салтанат Кеңешовна Кендирбаева факультеттин профессордук – окутуучулар курамы катышты. Билим берүүнүн негизги программасындагы жана кесипкөй мыкты адисти даярдоодогу студенттердин өз алдынча иштеринин мааниси белгиленди.

Выставка – конференцияда студенттердин теоретикалык билимдерине таянып даярдаган органдардын, органдар системасынын, ал эмес экосистемалардын моделдери көргөзмөгө коюлду. Студенттер “Таштандынын экинчи жашоосу”, - аттуу моделдештирүүлөрү, өз алдынча иштеринин чыгармачылыгы, блиц-интервьюлары, санариптик жол менен даярдалган видео-презентациялары б.а. 40 тан ашык студенттердин өз алдынча иштери көргөзмөгө коюлуп, кызуу талкууланды. Бул иш чарада доц. К.Ш.Абдыкеримова, проф.м.а., Бейшеналиева С.Т., ага окутуучулар Ж.А.Андакулова, Н.Д.Ниязова жана А.К.Боогачиевалар жетектеген студенттердин өз алдынча иштери башкалардан айырмалангандыгы жана теоретикалык негизделгендиги менен баса белгиленди.

2023-2024-окуу жылынын 19-декабрында «Экология» дисциплинасы боюнча студенттердин өз алдынча иштерин жыйынтыктоочу семинары болуп өттү. Семинарга Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлигинин Республикалык экология, жерин таануу жана туризм боюнча балдар-өспүрүмдөр борборунун атынан

Бактыбекова Кымбат Бактыбековна. Профессор Айдаркан Молдокулов атындагы Улуттук инновациялык технологиялар мектеп лицейинин география мугалими Токтоналиева Айша Соотбековна " Жаш эколог" ийриминин мүчөлөрү менен катышышты. Студенттер презентацияларды жана мастер-класс көрсөтүштү. Семинарга И.Арабаев атындагы КМУнун курамдар арасында "Экология" дисциплинасынан бардык адистеги билим алып жаткан студенттер жана «ЭКО Муун» ийрими катышты.

Адабияттар:

1. Цуцкарева Г.И. Таштандыларды кайра иштетүү, илим жана жогорку технологиялар жөнүндө ой жүгүртүү // Таштандыларды кайра иштетүү. 2015, № 2 (56)
2. Кусраева О.С. Өндүрүштүк калдыктарды кайра иштетүүнү башкаруу механизмдин калыптандыруу: Автореферат. дис. Cand. илимдердин экономикасы. Санкт-Петербург, 2012, 20 б.
3. Емельянова Е. Г. Тармактын экономикасы. Петрозаводск: ПетрМУнун басмасы, 2011. – 56 б. Негизги терминдер (автоматтык түрдө түзүлгөн): кайра иштетүү, Россия, калдыктар, кайра иштетүү, макулатура, экология, макулатураны кайра иштетүү, таштандыларды кайра иштетүү, кирешелүү бизнес, айнек сыныгы.

4. Королева, А. N. Таштандылардын экинчи жашоосу. Тиричилик таштандыларын кайра иштетүү / А.Н. Королева. - Текст: түз // Жаш окумуштуу. - 2020. - № 8 (298). – С. 32-34. - URL: <https://moluch.ru/archive/298/67580/> (кирүү датасы: 24.12.2021).

Рецензент: педагогика илимдеринин кандидаты, доцент Сатыбекова М.А.